

RÉSZLET DR. KOLBE LAJOS ÖNÉLETÍRÁSÁBÓL

11.fejezet

Klinikai éveim

Sokkal későbbi fejezeteket is megírtam már életem történetéből, mint a klinikán eltöltött éveimet. Ezt valahogy mindig kikerültem. Sokat gondolkoztam rajta, hogy miért. Hiszen közel hét évet eltölteni egy helyen, nem kis idő az ember életéből. Kétszer is nekikezdtem ennek a közel hét év történetének megírásához, de azután csak félretettem. Még vázlatot is készítettem, s próbáltam az ott történeteket időrendbeli sorba állítani. De ez a vázlat valahogy nem tetszett nekem; na és az időrendbeli sorrendben sem voltam biztos. Így azután ezt is félretettem. De hát az életem történetét meg akarom írni, akkor ezt a közel hét évet sem lehet kihagyni, előbb-utóbb ezt is meg kell írni. Annál is inkább, mert abból az időből Magyarországon már csak hárman élünk s még ketten - úgy tudom - künn vannak valahol Amerikában. Tehát emlékekért főképp csak magamhoz fordulhatok.

Igyekszem először magát a klinikát, a napirendet, a beosztásokat leírni; a kollégákat, akiket ott találtam, mikor felvételt nyertem; azokat, akikkel az idők folyamán együtt dolgoztam s éltem. Majd megírom azokat a történeteket, amik velünk meg is történtek, de csak olyan sorrendben, ahogy az eszembe jutnak.

A közel hét év alatt voltak szép és jó napjaim, voltak - ahogy ma mondanák - sikerélményeim; történtek vidám, mulatságos esetek, de voltak kellemetlen, rossz emlékű napjaim is, különösen a kezdeti időben. És végig sok-sok komoly, munkás nap, hónap és évek.

A II.sz. Női Klinika az Üllői-út 78/a szám alatt áll. De az épület-komplexumon meglátszott, hogy azt különböző időben építették. Az épület utcafrontjának az alapja úgy nézett ki, mintha két T betűt talpával egymás felé fektettek volna le, de a talpak összeérését egy nagy négyzet alakú terület akadályozta. Ezen a nagy négyzeten épült fel azután az Intézet központja: egy hatalmas előcsarnok, ahová az előparkból nyolc lépcsőn lehetett feljutni, s ahonnan, jobbra-balra hosszú folyosó nyílt a két oldalsó szárnyépületbe. A jobb oldali szárny volt a szülészeti, a bal oldali a női betegeké. Az egész épület utcai frontja egyemeletes volt. Az emelet a két osztály között épp úgy oszlott meg, mint a földszinten. A nagy előcsarnokból az emeletre kétoldalt lépcsősor vezetett fel, a lépcsősorok félúton találkoztak, s itt Taufer tanár fehér márvány szobra volt felállítva. A központi rész meredeken emelkedő tetejével, nagy hármaskapujával, az egész frontot elfoglaló nagy, színes festett ablakaival, - pláne ha rásütött a nap - olyan volt, mint egy ékszerdoboz. S ha a két

oldalszárnyat nem építették volna fel, nyugodtan el lehetett volna helyezni az Andrássy-útra, annak Liget felőli részén, a villasoron.

A nagy földszinti előcsarnokba az előkertből a középső kapun nyolc lépcsőn lehetett feljutni. Az előcsarnok folytatása hátrafelé egy széles, üvegablakos folyosó volt, ez vezetett az épület belsejébe. Ennek a folyosónak a végén nyílt az orvosi ebédlő-társalgó ajtaja. Ez egy közepes terem, hátsó fala félkör alakú, rajta öt széles ablakmélyedés. Az ablakmélyedésekben kártyaasztalok és klubfotelok álltak, még egy pianó is volt az ebédlő bal oldalán.

Az ebédlő felett, ugyanakkora területen két emelet magasságban az előadó tantermet építették meg. Az ebédlő előtti harántfolyosó mindkét végéről, azaz az ebédlő mindkét oldalán futó üvegezett folyosón át lehetett eljutni a Nagy Pavilonba. Mivel az a terület, ahol a Klinika épült, az utcafronttól hátrafelé erősen lejtett, már az ebédlő is, valamint a nagy pavilon földszintje is emelet-magasságban volt. Itt voltak az orvosi lakások. Felette két emeleten a beten a betegszobák a Professzor úr privát betegek részére. Az orvosi lakások alatt a klinika személyzete lakott, itt ez már valódi földszint volt.

A nagy pavilon jobb és bal oldalán lépcső és lift vezetett fel a privát osztály szobáihoz, lefelé pedig az intézeti alkalmazottak lakásaihoz. Na és innen a parkba is ki lehetett menni.

A nagy pavilon jobb és bal oldalán egy-egy nagy földszintes épület volt még. A bal oldali kis pavilonban feküdtek a rákos-daganatos betegek, de itt kezelték a járóbetegeket is. Abban az időben az intézetnek már 5 Rádium tubusa volt, s az akkori kornak megfelelő nagy teljesítményű Röntgen gépe is. Ez a mai gépekhez viszonyítva már csak játékszernek számítana. A jobb oldali épületben helyezkedett el a járóbeteg-rendelés és a laboratóriumok. Ezt a két épületet is üvegfolyosók kötötték össze a főépülettel.

A jobb oldali, szülészeti részen foglalt helyet a napos-orvos, a betegfelvételi szoba és az előkészítő, majd egy nagyobb ötágyas helyiség, ahol a vetélések bonyolódtak le. Folytatólagosan a T felső szárának közepén a két szülőszoba, a szülészeti kis műtő s orvosi szoba, a keresztfolyosó két végén pedig gyermekágyas kórtermek foglaltak helyet. Ennek a beosztásnak kb. megfelelt a felette lévő emeleti rész is.

Az előcsarnokból bal oldalt nyílt a professzor fogadója, irodája s vizsgálója; majd a folyosóról a két nagy könyvtárszoba. A T harántszárának a közepén az I.sz. műtő, az

előkészítő és sterilizáló szoba volt, a keresztfolyosó két végén pedig egy-egy nagy s két-két kis kórterem a női betegek részére. Az emeleten itt volt a II. műtő-részleg, s a földszinti beosztáshoz hasonlóan a nőgyógyászati betegszobák. Az előcsarnok felett ugyanakkora előtér volt, mint a földszinten, abból nyílt a professzori külön szülőszoba és az adjunktus lakása, majd jobbra-balra a keresztfolyosók, épp úgy, mint a földszinten.

Ezt a szép épülettömböt a 60-as évek után átépítették s megnagyobbították, de úgy, hogy az eredeti, régi épületre nehezen lehet ma ráismerni. S ha a központi rész nagy, színes ablakait nem hagyták volna meg, az egészet el lehetne helyezni egy gondosabban megépített lakótelep központjában.

Nekem egy nagy álmom teljesült, mikor kézhez kaptam a kinevezési okmányomat, miszerint 1928.szept.1-től a klinika tagja leszek. De ez az álom nem egészen úgy teljesedett, mint ahogy azt elgondoltam. Kinevezésem ugyanis díjtalan klinikai gyakornoki állásra szólt, tehát orvosi diplomával a zsebemben nem is orvos, csak gyakornok lettem a klinikán, fizetés, sőt minden kereset nélkül. Így újból apám támogatására szorultam, de ő szívesen vállalta ezt, sőt büszke volt, hogy orvos fia az ország egyik első klinikájának lett a tagja.

Ez a gyakornoki elnevezés igazságtalan volt, mert hiszen diplomás orvosok voltunk, s több, mint három évnek kellett eltelnie, hogy már mint szakorvos fizetést is kapjak, azaz díjas gyakornokká lépjek elő. De az orvoskari tanácsnak sem tetszett a klinikai orvosok ilyen rangsorolása, s ezen meg is próbált változtatni. A harmadik évre szóló kinevezésünket úgy kaptuk meg, hogy klinikai alorvosok leszünk. De ezt a változtatást az Eü. Minisztérium nem hagyta jóvá, s két hónap múlva érvénytelenítette a szeptemberi alorvosi kinevezéseket. Mindenki névre szóló levelet kapott, amelyben közölték velünk, hogy a klinikai alorvosi cím használatára nem vagyunk jogosultak, s továbbra is csak klinikai gyakornoki cím illet meg bennünket. Azóta nagyot változott a helyzet, mert ma, ha valakit a klinikára kineveznek, azt az első naptól kezdve klinikai tanársegédi cím illeti meg, s rögtön fizetést is kap.

Tehát 1928.szept.1-én reggel 8 órakor, kinevezésemmel a zsebemben a klinikára mentem. Az előcsarnokban, a sok fehérköpenyes orvos között két civil ruhás úr is várakozott. Rövidesen kiderült, hogy mind a kettő kolléga, s nekik is kinevezési okmány van a birtokukban. Bemutatkoztunk egymásnak. Az egyik, K. Károly Debrecenből jött, ott egy évig volt Orsós professzor Kórbonctani Intézetének tagja; a másik úr H. Zoltán szatmári fiú, tehát a professzor földije; a harmadik meg én voltam, aki belosztályon töltöttem el öt hónapot a soproni közkórházban. Tehát mi hárman vártuk az ünnepélyes pillanatot,

mikor a professzor úrnak bemutatnak bennünket. Egy-két klinikai kolléga, akit már ismertünk odajött, kezet fogott velünk, gratulált felvételünkhöz; a többség azonban nem vett rólunk tudomást. A portáról, mely közvetlenül a bejárat kapu bal oldalán lévő kis helyiség volt - telefonokkal, postafiókokkal - felhangzott a riasztás:

- „Megérkezett a Professzor Úr!” -

Az előcsarnok egy szempillantás alatt úgy kiürült, mintha kisépérték volna. Mindenki eltűnt valamelyik folyosóra, csak mi hárman maradtunk ott. Onnan az előcsarnokból láttuk, hogy a professzor úr a sofőrje segítségével kiszáll egy öreg autóból, s az előkertben át a nagy kapu felé tart. A nyitott kapuban a portás levett kalappal üdvözölte, felkísérte az előcsarnokba, s kinyitotta előtte az igazgatói fogadószoba ajtaját. Mi hárman meghajlással üdvözöltük a professzort, de ő nem vett rólunk tudomást.

Most lenn a portásfülkében megindult az izgatott telefonálás, osztályokra, orvosi lakásokra:

- „Megérkezett a Professzor Úr! Összes szabad urak az előcsarnokba!” -

De hiszen ezt úgyis tudta mindenki, hiszen majd mindenki itt tolongott az előcsarnokban a professzor érkezése előtt. De ez a szertartás naponta, szigorú menetrend szerint így ismétlődött. Újra tele lett az előcsarnok fehér-köpenyesekkel. Egy idősebb úr - akiről rövidesen kiderült, hogy az adjunktus - bement a professzor úrhoz, majd pár perc múlva kiszólt az ajtón, hogy a professzor úr kéreti az urakat. Most bementek a tanársegédek. Üdvözlés után először az osztályvezetők számoltak be a tegnapi déltől ma reggelig történt klinikai eseményekről. Közben az adjunktus kijött, s megkérdezte tőlünk, hogy mi vagyunk-e az új, kinevezett klinikai orvosok. Bemutatkozás után elkérte kinevezési okmányunkat s azt mondta, hogy a professzor úr már vár bennünket, majd a még ott várakozó gyakornoki karnak szólt oda:

- „Maguk is jöjjenek be!” -

Odabenn aztán egymásután bemutatott bennünket a professzor úrnak, a klinika teljes személyzetének jelenlétében. A bemutatásnál - dacára annak, hogy a kinevezésünk egy és ugyanazon a napon kelt - már a rangsorolásunk is eldőlt.

Egyes szám: H. Zoltán, a prof földije.

- „Magát már hírből ismerem, sok jót írt magáról a nővérem!” -

Őt tehát a professzor nővére protezsálta, így nagy előnnyel indult velünk szemben. Később többször is előfordult műtét közben, hogy a professzor odaszólt Zoltánnak:

- „Írt a nővérem, magáról is érdeklődött.” -

Kettes szám: H. Károly. A prof tanulmányozta a kezében tartott iratokat:

- „Tehát maga egy évet töltött Debrecenben kórbonctanon? Hasznát fogja venni ennek a mi Laboratóriumunkban is!” -

Károlyt tehát Orsós prof protezsálta. A hármas szám én voltam.

- „Tehát eddig belgyógyászatban dolgozott. Az is szép tudomány, jó, hogy szerzett ott némi gyakorlatot, esetleg itt is hasznát veheti!” -

Sohasem került erre sor. Mint belkonziliárus egy idős tanársegéd járt át a szomszédos Korányi Klinikáról. Arról, hogy engem ki protezsált, egy szó sem esett.

- „Az adjunktus úr majd gondoskodik a beosztásukról. Köszönöm!” -

Ezzel a bemutatásunk véget ért. Az egész társaság kitódult az előcsarnokba, s itt most már a klinika összes orvosával összeismerkedtünk. De ez is valahogy nagyon szertartásos volt. Közben a professzor úr az adjunktus kíséretében felment az előadóterembe, s minket is feldirigáltak. Minden klinikai tagnak, akinek az előadás ideje alatt nem volt beosztása a szülőszobán vagy a műtőben, a professzor előadása alatt fenn kellett lennie a tanteremben.

Mielőtt a napi teendőket részletezném, el kell mondanom, hogy a klinika személyzete három csoportra osztva dolgozott. Egyharmad rész: két tanársegéd és öt gyakornok látta el a szülészeti és a gyermekágyas osztályt. Ugyanennyi orvos dolgozott a nőosztályon is. A harmadik harmad a két ambulanciát, a kis pavilont, az abortusz osztályt, a napos és a polyklinikus szolgálatot intézte. Még egy orvos a nagy pavilonba is került a prof privát betegei mellé. Ez bizalmi állás volt és az egyetlen hely, ahol keresni is lehetett. A laboratóriumi munka az mellékfoglalkozás, ráadás volt.

Reggel nyolc óra előtt gyors vizitet kellett tartani az osztályokon, s a jelentést az adjunktus úrhoz leadni. Ő összesítette a jelentéseket s referálta a profnak, mikor az bejött. Az előadás hivatalosan 8-tól fél 10-ig tartott a medikusoknak, de a professzor úr fél 9 előtt ritkán ballagott fel a tanterembe. „Minden szabad úr” meghallgatta az

előadását. Pénteki napokon rendszerint beteg-bemutató és -
műtéti anyagból - megbeszélés volt. Ezt az adjunktus tartotta.

A porta mellett a falon egy nagy tábla volt kifüggesztve, arra
már este kiírták a másnapi műtétek idejét, az operáló orvos és
az asszisztencia nevét. A két műtő reggel 9-től déli 1 óráig
üzemelt. Néha egyszerre mind a két műtőben operáltak.

A prof előadása fél 10-re ért véget. Az előadásról vagy a
szobájába, vagy a műtőbe ment. A kezdeti időkben még nagyon
sok privát műtétje volt. Az orvosok visszamentek a
kórtermekbe. Felvettük az újonnan érkezett betegeket,
elvégeztük az előírt vizsgálatokat, kezeléseket, beadtuk az
injekciókat. Ha ezzel végeztünk, bementünk a műtőbe, műtéteket
nézni. Ebéd 1 órától, ki hogy végzett.

Az osztályos tanársegédek naponta, az adjunktus másodnaponta,
a professzor úr hetenként egyszer vizitelt, de ő csak a
nőosztályon. Gyermekágyasokra ritkán volt kíváncsi. Azok
különbözően sem betegek voltak, hanem szoptató anyák. Viszont
minden operálandó beteget be kellett neki mutatni, csak a
vizsgálata és jóváhagyása után lehetett a beteget műtőre
kiírni.

A szülészetre beosztott öt gyakornok közül naponta egy volt 24
órás inspekciós. Ha szerencséje volt, nem volt sok szülése a
24 óra alatt; de volt olyan inspekciós nap, amire 7-8 szülés, s
esetleg egy-két műtét is esett. Ilyenkor, ha négy keze lett is
volna az embernek, az is kevés lett volna. Minden orvosnak,
aki ide volt beosztva, volt egy gyermekágyas kórterme is. Azt
is el kellett látni reggel és du. 4 órakor, igaz, nem sok
dolog volt a gyermekágyasokkal. (Négy óra után a gyermekágyas
tanársegéd is vizitelt.) Ehhez jött még a tantermi előadás
meghallgatása és a részvétel a műtéteken. Hetenként 4-5
műtétre biztos ki volt írva az ember, szóval du. 5-ig volt
munka bőven.

Hetente egyszer folyóirat referálás a könyvtárban (du. 2 és 4
között), rendszerint hétfőn. Csütörtökön pedig a Szentkirály-
utcai Orvos Egyesületben össz- v. szakosztályi ülés volt. Ott
nemcsak illett, de érdemes is volt megjelenni, mert előbb vagy
utóbb minden új téma előadásra került. Gyakran adtak elő a
professzorok is, s minden előadást megbeszélés, s néha vita
követett.

Na és nagy volt a klinika környéke, s az gondoskodott róla,
hogy időnként se délutánunk, se esténk, sőt még az éjszakánk
se legyen nyugodalmas, mert a mentők gyakran hoztak egy-egy
sürgős műtőre valót: méhen kívüli terhességet vagy valami
komplikált vagy elhanyagolt szülést. Ezekről főképp Kispest,
Pesterzsébet, Lőrinc és Kőbánya gondoskodott, hogy a közeli

falvakról ne is beszéljek. Nem is foglaltuk imáinkba az odavaló körorvosokat. Na és a szülészobára felvett asszonyok között is akadt nem egy olyan, aki nem szült meg simán. Szülészeti műtét esetén az összes szülészobára beosztottaknak meg kellett jelenni, közülük került ki a műtét asszisztenciája. Ha meg hasmetszésre került a dolog, s a műtőbe vitték a beteget, oda már az „összes urak” hivatalosak voltak. Már tudniillik azok, akik az intézetben tartózkodtak az eset idején. Elvégre, a klinika tanintézet volt. Egy teljes műtéti személyzet kikerült az inspekciósokból, mert volt inspekciós tanársegéd, inspekciós szülészobás tanársegéd, szülészobás, napos és polyklinikus orvos. De olyan műtetre nem emlékszem, hogy csak annyi ember lett volna otthon, mint akinek ez kötelessége volt. Még Szilveszterkor sem!

A napos beosztás volt a legkellemetlenebb foglalkozás, mindenért mindenki őt zavarta. Volt ugyan egy napos szoba, de ott tartózkodott a napos orvos a legkevesebbet. Ő vette fel a szülönőket, a nőosztályos betegeket; tudnia kellett, mennyi az üres ágy az osztályokon és hol, erről informálnia kellett tudni az ambulanciát. Tehát neki kellett helyet biztosítani a nőgyógyászati betegek részére, ő kezelte a nőgyógyászati felvételi ill. előjegyzési naplót. Ő ellenőrizte a központi konyhából hozott ételeket és a helybeli diétás konyhát, tehát kóstoló ember is volt. Ő vette át s aláírásával ellenjegyezte a központi sterilizálóból érkezett leplombált fehérneműs dobozokat. S ha egy szülönőt az utolsó percében hoztak a mentők vagy egy konflis, s már nem volt idő rá, hogy a szülészobára előkészítsék, annak a szülésnek a vezetése is az ő nyakába szakadt, ott a felvételi szobában.

A két ambulancia ingyenes volt. Külön volt a terheseknek, s külön a női betegeknek. Az én ottlétemkor még nagy forgalmat bonyolítottak le. A két ambulancián naponta 60-80 beteg is megfordult vizsgálatra, kezelésre vagy kontrollra. Senkitől sem kértünk igazolványt vagy OTI beutalót, bement a személyi adatait, elmondta a panaszát s már ülhetett is fel a vizsgálóasztalra. Ezért viszont el kellett viselnie, hogy szigorlók s medikusok is vizsgálhassák, hiszen ezek itt tanultak, itt szereztek némi gyakorlatot. De akkor még olyan világ volt, hogy némelyik beteg azzal dicsekedett, hogy neki igen nagy baja lehet, mert 3 - 4 doktor úr is megvizsgálta. Az orvosjelöltek egy tanársegéd és két idősebb gyakornok útmutatása mellett vizsgálták a betegeket, s írták a recepteket.

Valamikor nagyon érdekes és sok munkát adó pozíció volt a polyklinikusé. Ha künn a városban valakinek szakorvosra volt szüksége és nem akart intézetbe befeküdni vagy mindenképp otthon akart szülni, a klinika ehhez ingyenes orvosi segítséget nyújtott. Ezt a szolgálatot a városi bábák nagyon

szerették igénybe venni. Kihívták a klinika polyklinikus orvosát, aki a lakáson ellátta a szülönőt vagy rendbe tette a vérző asszonyt, vagyis ingyenes szakellátást nyújtott. A kinti bábák így nem veszítették el a betegeiket. Félix bácsi, a legidősebb klinikai tag mesélte el, hogy az ő fiatal klinikus korában egyszerre két orvos is teljesített polyklinikus szolgálatot, olyan nagy volt a polyklinika forgalma. Sőt a klinika előtt két konflis is ügyeletet tartott, ők vitték ki az orvosokat nagy táskákkal a hívott helyre. Ez állandó elfoglaltságot jelentett a konflisoknak, a viteldíjat is a klinika fizette a polyklinikus kasszából. Ezt az öreg portás kezelte, aki a konflisokkal együtt öregedett meg, s nem krajcároskodott, kifizette, amit azok bementek. Aláíratta velük az összegekről szóló nyugtát, de abban mindig benne foglaltatott a pohár söröcske is. Félix bácsi emlékezete szerint egy ízben 18 polyklinikus hívása volt 24 óra alatt. Az én időmben a polyklinikus már nyugalmas beosztásnak számított, a régi napi forgalomnak a fele is nehezen jött össze egy hónap alatt. Talán kegyeletből nem szüntették be ezt a beosztást, mert hiszen voltunk elegen a klinikán.

Akkor már az egyszerűbb emberek sem idegenkedtek a kórházaktól - legalábbis Budapesten nem -, panasz esetén felkeresték az ambulanciát, s be is feküdtek egy-egy kórházba, ha azt a szakrendelés javasolta. A szülönők pedig nem is hívtak bábát, hanem mentőt vagy taxit, hogy bevigye őket a legközelebbi szülészeti osztályra. A privát bábák lassan kihaltak a városból.

Szóval - az első professzori előadás meghallgatásával - elindult a klinikai tevékenységünk. Előadás után az adjunktus úr hívatott bennünket s közölte, hogy hat hónapra a szülészetre, azaz a szülőszobára leszünk beosztva. Mivel hárman vagyunk új kinevezettek, harmadnaponként leszünk 24 órás szolgálaton idősebb kollégák (gyakornokok) mellett 3 hónapig, ezalatt beletanulunk a születek körüli teendőkhöz. A következő 3 hónap alatt már önállóan fogunk dolgozni. Egy hosszú, sovány tanársegéd is elfogott bennünket és megkérdezte, hogy benn akarunk-e étkezni a klinikán. (Mindenki benn étkezett, mert a fent leírt beosztás mellett nem is lehetett volna rendszeresen kijárni enni.) Ez az úr, az orvospénztári ügyek intézője közölte velünk, hogy a kosztolásért havi 24 pengőt fogunk fizetni. Ezért reggeli, ebéd, uzsonna és vacsora járt. Lakást a klinika egyelőre nem tud adni, mert jelenleg minden orvosi szoba foglalt. De amint elmege valaki, helyébe sorban beköltözhetünk.

Öcsém akkor iratkozott be harmadévre jogra - addig csak mezeti jogász volt és otthon gyakornokoskodott egy ügyvédi irodában - , apám engedélyezte neki, hogy egy évre Pestre jöhessen s valóban hallgató is legyen. Így azután közösen vettünk ki az

Üllői-út 101. sz. alatt, nem messze a klinikától egy elfogadható és főképp poloskamentes szobát.

V. tanársegéd levitt bennünket a fehérneműraktárba is, ott kaptunk klinikai ruházatot. Mindenkinek járt hetenként két fehér köpeny, három rövid ujjú ing és két nadrág, természetesen mindkettő fehér anyagból. Én hiába próbáltam egymásután a nadrágokat, az egyik hosszú volt, a másik nagyon bő. A ruhatáros hölgy megvigasztalt, hogy nem én leszek az első. akire nadrágot kell szabtatnia, s míg elmegyek, addig többször is ki kell eresztetni a nadrágjaimat. Azután hívatta az intézeti varrónőt, mértéket vettek, s harmadnapra vadonatúj, rám szabott nadrágokat kaptam. Még a nevünket is beírták a holminkba. De a nadrágomat mégsem kellett kieresztetni, de nemcsak azért, mert hét év alatt sem nőtt a pocakom, hanem mert a fehérneműinket gépben, s erős klóros vízben mosták, majd sterilizálták, s két évig sem tartott el egy nadrág sem.

Szeptember közepén az összes klinikákról és elméleti intézetekből összehívták az új kinevezetteket a Dékáni Hivatalba, ahol újra esküt tettünk, most már mint az egyetem tagjai, s aláírtuk az eskümintát is.

A professzor úr reggeli érkezése, fogadása; a portás kalaplevétel és meghajlás melletti „Jó reggelt Professzor Úr!” köszöntése, a felkísérés az előcsarnokba, a klinikai tagok összehívása, az ünnepélyes bevonulás a professzori szentélybe; naponta hajszálpontosan ismétlődő szertartás volt.

A professzori szentély két szobából állt. A külső volt a várószoba, egy ízléstelen kis szalongozószoftárval, a belső a dolgozó-fogadó, nagy diplomata íróasztallal s egy kisebb ülőgarnitúrával. Egy alkóvos, függönnyel leválasztott részben volt a vizsgálóasztal, egy kis műszerszekrény és egy heverő. Ebből az alkóvból nyílt a fürdőszoba is.

A professzor megérkezése után az adjunktus úr jelentkezett nála, referált először a nagypavilonos - azaz a professzori privát - betegekről, majd a klinika betegeiről. Közben bevonult a tanársegédi kar is, s az is meghallgatta az utóbbi jelentést. A professzor úr az osztályvezetőkhez esetleg kérdéseket is intézett. Érdekelte, hány csecsemő született az utolsó 24 órában, nincs-e lázas gyermekágyas az osztályokon, mennyi új női beteget vettek fel, hogy vannak a friss operáltak, milyen volt az ambulancia előző napi forgalma.

A Női Klinika a külső telep egyik legnagyobb intézete volt, közel 200 ágygal. 1930 körül havonta 220-250 csecsemő született az intézetben. A gyermekágyasokat tizednapra bocsájtottuk ki, de ha felfutott a szülések száma, bizony

kénytelenek voltunk heted-nyolcadnapra is kibocsájtani a kis mamákat. Sőt az is előfordult, hogy a gyermekágyas szobák előtt a frissen szült anyák tolókokosikon feküdtek arra várva, hogy elődjeik elmenjenek, s a termet rohamunkával rendbehozzák részükre.

Ha kellett, azaz sürgős volt, 6 - 8 házi terhest is be lehetett állítani egy-egy gyermekágyas szoba takarításához.

Miután a professzor úr teljes képet nyert az intézet előző napi eseményeiről s kifogyott a kérdezni valókból is, elbocsátotta a népet. Az adjunktus és a „szabad urak” kísérete mellett felballagott előadást tartani, a többiek pedig mentek a dolgukra, ki az osztályra, ki a műtőbe, ki a laboratóriumba.

Furcsa egy társaság gyűlt össze itt a klinikán! Hogy más klinikán hogy volt, s hogyan történt az orvosok felvétele, nem tudom; de itt mindenkinek volt protektora, s itt majdnem olyan kasztrendszer uralkodott, mint Indiában. Elsősorban is volt egy „tanársegédi kar” és egy „gyakornoki kar”. Egy-egy idősebb gyakornokot ugyan már bevettek a tanársegédek társaságába - hiszen rövidesen úgyis közéjük fog tartozni -, de a két „kar” között Duna szélességű úr tátongott. Már harmadik éve voltam klinikai tag és szakorvos is, még mindig volt kolléga, aki nem volt velem tegező viszonyban.

Volt persze másmilyen osztályozás is; az is látba esett, ki hogyan, kinek a révén került a klinikára, ki állt a háta mögött, mikor felvették. Na nem olyan nagy úrra gondolok, mint az én protektorom volt, akit nem is ismertem, s akinek a támogatása klinikai felvételemmel meg is szűnt. Volt olyan tanársegéd, akinek aktív miniszter, volt, akinek egyetemi tanár volt a nagybátyja vagy tábornok volt az apja. Volt, akinek az édesapja együtt volt medikus a professzor úrral, s az apák később is jó barátok voltak.

Egy harmadik beosztás szerint külön kasztot alkottak az erdélyiek! Kettő kivételével a fizetések tanársegéd mind erdélyi volt. Máig sem tudom megmagyarázni, hogy miért. Ők mindenhogyan előnyben voltak a klinika többi tagjával szemben. Lehet, hogy ez csak véletlen volt? A professzor úr szatmári származású, özvegy nővére akkor is ott élt Szatmárnémetiben, ő protezsálta H. Zoltánt is, aki ugyancsak odavaló volt. De Szatmár megye mégsem Erdély, ha mindjárt azt is a „rokonoknak” ajándékozta a trianoni szerződés!

Másnap, szeptember 2-án jelentkeztünk a szülőszobás tanársegéd úrnál, aki Zoltánt mindjárt beosztotta aznapra, engem másnapra, Károlyt pedig a harmadikra. Így harmadnaponta váltottuk egymást a szülőszobán, ahol egy idősebb gyakornok kolléga vezetett be bennünket a szülészet gyakorlati

tennivalóiba. Következő nap, ha nem voltunk műtéthez kiírva, mehettünk lefeküdni ebédig. De mivel nem laktunk még benn az intézetben, a napos szobájában feküdtünk le. Ami az alvást illeti, az nehéz ügy volt. A szoba ugyan ketté volt osztva, s egy üvegfallal elkülönítve, de a napos szoba átjáróház volt. Ott kereste mindenki a napos orvost, aki viszont a tömérdek tennivalója miatt csak legritkább esetben volt a szobájában található. Rángatták jobbra-balra egész nap, jóformán be sem tette az ajtót a háta mögött, már hívták újra valahová. Az inspekciós szobában volt néhány szekrényrekesz a künn lakó orvosok részére, akik reggelente ott öltöztek át. Az üvegfalon túli részen, egy óriási szekrényben volt a felvételes bába fehérnemű szükséglete. A szülönőket ebből a szekrényből látták el fehérneművel, s az öreg vasorrú bába ott csörömpölt a kulcscsomójával majd negyedóránként. A felvételes orvos szobája mellett fürdőszoba volt két káddal, ahol a felvett szülönőket készítették elő a szülőszobára. Ott állandóan zuhogott a víz, s ha valamelyik szülönő türelmetlen volt - s melyik viselte el a fájdalmakat hang nélkül - hát azok jajgatása is áthallatszott a napos szobájába.

De hát fiatalok voltunk, harmadnaponta kemény munkát végeztünk, még ha ágyú dörgött volna is a fülünk mellett, akkor is elaludtunk volna. Ez még mindig jobb volt, mint mikor egy zűrös, 24 órás szülőszobás inspekció után kiírtak bennünket műtéthez asszisztensnek, s bemosakodva vártunk az operátorra. Ha az történetesen késett - előfordult, hogy egy órát is - , megtörtént, hogy bemosakodva, derékhoz szorított könyékkel a falhoz támaszkodva el-elszundítottunk, de csak úgy, mint a nyulak. Leülni már nem mert az ember, mert ha komolyan el talál aludni, pont akkor fordulhat le a zsámolyról, mikor az operátor, pl. a professzor megérkezik. Mert késés leginkább a professzor és az adjunktus műtéteinél fordult elő. Hogy miért kellett a műtét személyzetének ennyi idővel előre bemosakodni? Íratlan szabály volt, hogy az operátort az asszisztenciája bemosakodva várja.

A szülőszobán tehát 3 hónapig tanulók voltunk. Ezalatt mindent el kellett sajátítani, hogy majd önállóan tudjunk dolgozni, s intézkedni minden szüléssel kapcsolatos ténykedésben. Felettünk állt a szülőszobás tanársegéd, s szigorúan meg volt határozva, mikor kell és mikor szabad őt az esethez hivatni. Ez különösen éjjel volt fontos, mert éjjel hirtelen felkelni sohasem és senkinek sem volt kellemes, hát még ha az feleslegesen történt. Ilyenkor jött a gúnyos kérdés:

- Mi az kollégám? Be van ijedve? Vagy nincs tisztában a dolgokkal? Esetleg fél talán? -

Idősebb gyakornokok mellé lettünk beosztva, ők feleltek azért is, amit mi csináltunk, ők vezettek be bennünket a

szülésvezetés tennivalóiba. Igaz, mint medikusok, s később mint szigorlók, mi is töltöttünk több-kevesebb időt a szülőszobában, szigorlatot is tettünk; de az elmélet és a gyakorlat között ég és föld volt a különbség. Több mint két és félezer szülés levezetése után merem állítani, hogy minden szülés egyedi eset, más és más, nem lehet azokat egy kaptafára húzni.

Hogy a legfontosabba, a szülönők vizsgálatába minél hamarabb belejőjjünk szabály volt, hogy minden szülőszobán fekvő nőt 4 óránként meg kellett vizsgálnunk, s a vizsgálati leletet rögzíteni kellett. Utána aztán lehetett is újramezdeni a mosakodást egy másik szülönő vizsgálatához. Ha teltház volt, a két szülőszoba mind a hat ágyán feküdtek, egymástól paravánokkal elkülönítve. Egy-két szülönő majd mindig sétált a szülőszoba előtti folyosón, enyhe fájásokkal, a vajúadás különböző stádiumában. A benn fekvők között volt olyan, aki vajúdott, volt aki közvetlenül a szülés előtt állt, volt aki épp szült, s volt aki már szülés után arra várt, hogy rendbe tegyék. Unatkozni való időnk igazán nem volt, forgalmas napon előfordult, hogy 15-20-szor is be kellett mosakodnunk. A 24 óráig ott törtétekért a szülőszobás orvos felelt. Vizsgálni való volt elég, s a vizsgálatához alaposan, s gyakran kellett mosakodni. Egy bemosakodáshoz 30 perc volt előírva. Mivel a kezünk nem volt ehhez szokva, már a harmadik héten mind a hárman kenőcsös kesztyűben aludtunk, egy mosónő keze báli kacsó volt a mi kezünkhöz képest. Gumikesztyűt pedig nem szabadott használni vizsgálatához, hiszen még tanulók voltunk, s a kesztyű nélküli vizsgálatból lehetett a leggyorsabban és legjobban tájékozódni. Eltelt vagy négy év, mire változott a klinika álláspontja, s behozták a gumikesztyűs, végbélen keresztüli vizsgálatot.

Ha csak egy közepes forgalmú nap volt is a szülőszobán, mindig volt dolgunk, de könnyen előfordult, hogy késő délután ebédeltünk, s éjjél felé vacsoráztunk. A szülőszobán a lemosáson kívül mindent az orvosok végeztek, a bábák teendőit, a gátvédelmet, s az újszülött-ellátást is. Ez utóbbit, a szem és köldök ellátását végezhatték beosztott medikusok is. A szülésznők csak lemosták és előkészítették a szülönőket, sterilizálták a műszereket, na meg megfürdették az újszülötteket.

Azokkal a kollégákkal, akik mellett, mint kezdő szülőszobások dolgoztunk, s akiktől megtanultuk a tennivalókat, gyorsan összebarátkoztunk. Munkabeosztásunkban a különbség csak az volt, hogy mi harmadnap, ők ötödnap adták az ügyeletet, így mi mindig más és más kolléga mellé kerültünk. Tanítóink között volt B. Kálmán is, aki a felvételekhez a felvilágosítást és tanácsot adta. Ő egészen 1944-ig maradt a klinikán, onnan ment ki Nyugatra, majd Dél-Amerikába, aztán Mexikón keresztül az

USA-ba. Közben meg kellett tanulnia spanyolul, majd angolul. Külön regényt lehetne írni arról, míg Amszterdamból San-Diego-ba érkezett és ott végleg megtelepedett. Hogy mit dolgozott, míg eljutott egy magánszanatórium főorvosságáig! Addigra fáradt ember lett. 1971-ben hazajött körülnézni Budapestre, egy évre rá odakünn elvált a harmadik feleségétől s végleg hazaköltözött. Itt öröklakást vásárolt, negyedszer is megnősült, de nem sokáig örülhetett a pénzén szerzett nyugalomnak, mert öt éven belül meghalt, itt hagyott mindent az utolsó feleségnek.

Be voltam osztva A. Janó mellé is, aki anélkül, hogy a kottát ismerte volna, művészi szinten zongorázott. Jólelkű, mindig segítőkész kolléga volt, igaz, nem volt soha egy felesleges vasa sem, de erről nem ő tehetett. Földbirtokos apja megunta a gazdálkodást, az első világháború elején eladta a birtokot s egész pénzüket hadikölcsönbe fektette mondván, annak a kamataiból gond és munka nélkül meg fognak élni. Még szerencse, hogy a Rózsadombon vettek egy kis villát, ahová Zemplén megyéből felköltöztek. Mikor a háború véget ért, s a hadikölcsön kötvényeket kilós papirosnak lehetett csak eladni, minden nélkül maradtak. Apja meghasonlott önmagával, s rövidesen meg is halt. Édesanyja nevelte fel a két fiúgyermeket, közülük az egyik - Janó - egyetemi diplomát is szerzett. Ő azt sohasem mondta, hogy hogyan s miből éltek, de többször hallottam tőle:

- „Anyám egy szent asszony volt, ha neki nem is, de nekünk, gyermekeinek mindig volt ruhánk és ennivalónk is.” -

Mikor eljöttem a klinikáról, ő kapta meg az én fizetésem állásomat. Nyolc évig volt fizetéstelen gyakornok! Gyomorfekélye volt. Sokat bajlódott vele. Kanálszám ette a szódabikarbónát, de nem merte magát megoperáltatni. Később a bábaképző tanársegédje lett, s már annyit szenvedett, hogy rászánta magát a műtetre. A műtét sikerült, de sajnos a beteg meghalt. Műtét után hetednapra gyomorvérzést kapott, s azt sehogy sem tudták elállítani.

Be voltam osztva még M. László, azaz Slici báró mellé is. Kimondottan szórakozott ember volt, el-elmélázott, mindig törte a fejét valamin. A cigaretta ki nem maradt a kezéből. Szórakozottsága miatt gyakran égette meg az ujját, s gyakran kellett figyelmeztetni:

- „Lacikám, gombold be a nadrágodat!” -

Ezért is hívták Slici bárónak. Nagy elméleti tudással rendelkezett; szerette az italt, s hamarosan meg is ártott neki. A második világháború után a vértranszfúziós állomás főorvosa lett, majd magántanár. Elég korán, májzsugorodásban

halt meg.

Még két, már szakképesítéssel rendelkező kolléga mellé is be lettünk osztva. Az egyik idősebb fiú, tengerészakadémiát végzett, az első világháború vége felé mint tengerészkadét teljesített szolgálatot Polaban. A háború után iratkozott be az egyetemre. Igen sokoldalú, művelt orvos volt, perfekt beszélt négy nyelven. Mikor Kovács adjunktus úr Debrecenben professzor lett, elment vele, ott szerzett magántanári képesítést. A háború után a szombathelyi bábaképző igazgatója lett, nála születtek a lányaim. Ferinek sok „jóakarója” volt, ezért Szombathelyről előbb Körmendre, majd Celldömölkre került főorvosnak. Senki rokona nem volt, nyugdíjaztatása után Pestre költözött, de pár hónap után meghült, s ágyba került. Úgy látszik, senki nem volt, aki rányissa az ajtót s ápolja. Már két napja halott volt, mikor a háziasszonya rátalált.

Az ötödik kolléga budapesti lakos volt, sőt ott laktak az Üllői úton, szemben a sebészeti klinikával. P. Marcinak hívták, apjának kalapos üzlete és műhelye volt. Marci gyakran dicsekedett vele, hogy a professzor úr náluk vásárolja a kalapjait. A klinikán a profon kívül csak két klinikai tagnak volt autója, az egyik a Marci volt. Illetve csak azt mondta, hogy az én autóm, mert három fiú testvére is úgy emlegette, hogy az „autóm”. A négy fiúnak összesen egy autója volt, bizonytalán a papa pénzén. Marci 10 évig volt a klinikán, utána elment Sátoraljaújhelyre szülésznőképző intézeti igazgatónak. Azt mondta, messze van ugyan, de megpróbálja, Pestre bármikor hazajöhet. De nem jött. Hamarosan megnősült, s ott maradt Sátoraljaújhelyen. Vagy 20 éve találkoztam vele véletlenül Pesten az utcán, 10 éve nem is hallottam róla.

Még egy autós tagja volt a klinikának, L. István tanársegéd, persze fizetéstelen, idős tag ő is. Hogy mennyi idős, s hogy mennyi ideje lehetett a klinikán nem tudom, de 45 évén biztosan túl volt. Már rég főorvosnak kellett volna lennie valahol. De hát az ő vallásával akkoriban nemigen neveztek ki valakit főorvosnak, pláne nem a fővárosban. Hogy, hogy nem, a professzor szeptemberben mindig meghosszabbította a klinikai kinevezését. Nem volt komoly beosztása, hol az abortusz osztályt vezette (ami 8 ágyból állt), hol polyklinikus tanársegéd volt. Úgy látszott, ezt neki kreálta a professzor úr, mert más sohasem töltötte be. Hogy mi volt ilyenkor az elfoglaltsága, mikor a polyklinikus gyakornoki beosztás felért egy üdüléssel? Hát neki is volt autója; az a magyarázat hozzá, hogy az apjának a Kossuth-utca közepén nagyon jól menő drogériája volt.

Hogy miért nem volt a klinikán több tagnak autója? Mert az adjunktuson és Félix bácsin kívül senkinek sem szabadott a klinikán privát beteget fogadni, sem egyetlen betegről

valamilyen címen pénzt elfogadni. Ha ilyesmi valakiról a professzor tudomására jutott, a következő szeptemberben indoklás nélkül nem hosszabbította meg a kinevezését. Így aztán csak vágyakozva nézegettük a szomszédos Sebészeti Klinika tagjait, amint reggelente autóikon megérkeztek; 15 kocsis is állt a klinika kertjében. Mi voltunk a szegény klinika, ők meg a gazdagok.

Akárhogy osztottam is be Apámtól kapott pénzemem, közbejött valami váratlan esemény, s 20-a után már nem volt egy vasam se. Bármit elfogadhattunk a betegektől, de pénzt nem. Gyakran tele volt az íróasztalom alsó része sokféle színes italos üveggel, pezsgóval, egyiptomi cigarettás dobozokkal; de mit ért az nekem, mikor se nem ittam, se nem dohányoztam. Ilyen ajándékokat természetesen mindenki kapott, s még mást is, de a fiúk el is szívták és meg is itták azokat. Azért nekem sem kellett az üvegeket kidobálnom, mert megjelent Slici báró és virágos nyelven a tudtomra adta:

- „Uram! Azt rebesgetik hogy te nem tudod becsukni az írópultodat a sok üvegtől. Igaz ez? Szívesen segítek rajtad!”
-

Kinyitottan az „írópult” ajtaját és Laci szeretettel válogatott az üvegek között. Na meg időnként, mikor jogcím adódott az ünneplésre, össze is adtuk az innivalókat.

A szülészetre beosztott gyakornoki karnak két tanársegéd volt a főnöke. Hetenként váltották egymást. Az egyik volt a szülőszoba, a másik meg a gyermekágyasok főnöke. Mikor beléptem a klinikára, mindkettő erdélyi származású tanársegéd volt és soron kívül léptek elő! Hozzá még az egyiknek miniszter volt a nagybátyja. B. György ideges, ingerlékeny, kapkodó ember volt. Foghegyről beszélt és bánt velünk, beosztottakkal. Nem tudtuk, nevéssünk, vagy bosszankodjunk-e. Mert nemcsak mi kezdők voltunk a beosztottjai, hanem idősebb szakorvos kollégák is, de velük sem beszélt más hangon. Később is voltam egy-egy negyedévre szülőszobás, más tanársegédek főnöksége alatt. Akkor láttam, nem volt szerencsénk, mikor első beosztásunkkor ezeket a fiatal tanársegédeket fogtuk ki főnöknek.

Mi hárman nemcsak a szülőszobán, hanem a többi osztályokon, főképp a nőosztályra beosztott gyakornokokkal is hamar összebarátkoztunk. H. Kálmán, egy jó módú, újpesti bútorgyáros fia; a dolgát pontosan ellátta, de sajnos ő is szesztestvér volt. Gyakran jöttek haza Lacival együtt virágos hangulatban, s ilyenkor rendre végiglátogatták az alvó haverokat, azaz könyörtelenül felverték mindenkit.

Volt egy főhadnagy orvos kolléga is a katonaságtól 2 évre a klinikára vezényelve, hogy szakképesítést szerezzen. Nagyon jól érezte magát. Mikor lejárt a két éve, nem szívesen ment vissza a helyőrségi kórházba. A pozsonyi fogolytáborban talákoztam vele 1945-ben. Akkor már orvos-alezredes volt. De hiába volt törzstiszt, csak fogságba került ő is, s ki is vitték egy transzporttal Oroszországba. Nem tudom, visszakerült-e?

Egy évig együtt dolgoztunk még három olyan kollégával is, akik szakképesítésük után hazamentek a pátriájukba. Az egyik Endrődre, a másik Dévabányára körorvosnak. A harmadiknak pedig a professzor úr nem hosszabbított. Így aztán, mikor letöltöttük az egy évet, s a budapesti idősebb künn lakók nem óhajtottak bejönni, mi hárman egyszerre beköltözhattünk. A három eltávozott helyett természetesen felvettek három új fiút, mi tehát a rangsorban előreléptünk. Közülük kettő rövidesen a legjobb barátom lett. A nagykanizsai Sz.Sándor, akit, ha dolga nem volt, mindig az előcsarnokban lehetett megtalálni, amint gondterhelten sétált fel s alá és mondogatta:

- „Barátom! Annyi dolgom van, nem is tudom, hol kezdjem.” -

Aztán csak taposta tovább az előcsarnok márványkockáit.

Már az ott takarító házi-terhesek is jól ismerték Sanyi gyengéjét. Ha megjelentek az előcsarnokot takarítani - pedig naponta kétszer kenték és fényesítették fel hosszúnyelű keféikkel a követ - azt mondták neki:

- „Ugyan doktor úr! Míg felvikszolunk, szíveskedjék valamelyik folyosón sétálni, ott is épp olyan jól lehet, mint itt.” -

Sandi morgott valamit, s pár méterrel odébb, a könyvtár előtti folyosón folytatta a sétát. Nagyon hiszékeny ember volt, minden bolondságba bele lehetett ugratni. Vele közösen írtam két szakdolgozatot is, az egyik meg is jelent a Zeitschrift für Gynäkologie c. német folyóiratban. Jól emlékszem - mivel váratlanul jött - 56 Márka honoráriumot kaptunk érte. Igen jólesett az elismerés ilyen formája, mert a magyar szaklapokban megjelent írásokért a szerkesztőségek nem fizettek honoráriumot. Sandi is akkor jött el a klinikáról, amikor én. OTBA körzeti orvos lett Nagykanizsán, de másfél év után felhagyott a nőgyógyászattal, kinevezték tisztiorvosnak. Esküdt ellensége volt a dohányzásnak, állandóan ez ellen cikkezett. Csak azt nem tudom, mért töltött el 6 évet női klinikán, ha az ott szerzett tudását soha nem kamatoztatta. Rendszeresen leveleztem vele, 1978-ban halt meg hirtelen, szívinfarktuszban.

A másik jóbarát kolléga a kispesti L. Pista volt. A madámok - háta mögött - galambszívű doktor úrnak hívták. Soha nem lehetett kihozni a sodrából, soha nem szólt senkinek egy rossz szót sem. 931-ben közösen vettünk egy kétpárevezős túracsonakot. Ezzel jártuk tavasztól késő őszig hétvégeken a Dunát az Újpesti szigettől Visegrádig, Nagymarosig. Csornára került főorvosnak. Sajnos, valósággal ette a cigarettát, 975-ben halt meg tüdőrákban.

A harmadik kolléga - neki ideírhatom a nevét is - mert kinevezése után két hónappal, mivel a neve miatt sokat heccelték - magyarosított. Vodrácskának hívták, de hiába magyarosított, míg a klinikán volt, Bodri maradt a neve. Őt dioptriás szemüvegével nem volt nőgyógyásznak való, ezt ő is hamarosan belátta. Szakmát változtatott, átment az István Kórházba sebészetre. Egyik operatív szakmából a másikba! Ő is a könnyen ugrathatók közé tartozott, mint ahogy a klinikára sokkal később került E. Sándor is, akit csúcsos fejalkata miatt Penkalafejűnek hívtunk. Őt is sokszor beugratták. Kitűnő rajzoló volt, Kovács tanár úrral ment el Debrecenbe. Ő illusztrálta a tanár úr szülészeti műtéttani könyvét.

Na de azokat a tanársegédeket is be kell mutatnom, akik már rég a klinikán voltak, mikor minket oda felvettek. Volt, aki időközben elment, másokat meg én hagytam ott, mikor hazajöttem. 925 és 30 között, ha megüresedett valahol az országban egy nőgyógyászati főorvosi állás, biztos, hogy Tóth klinikás tanársegéddel töltötték be, ha onnan valaki pályázott.

Mikor a klinikára 928-ban bekerültünk, Kovács Ferenc tanársegéd volt az adjunktus. Nagy, tudású, sokoldalú orvos, három nyelvet beszélt. Egy évig az USA-ban is volt valamelyik nagy klinikán amerikai ösztöndíjjal. Egy-két nyáron pedig fiatal amerikai orvosok jöttek Budapestre, s Kovács adjunktus tartott nekik 2-3 hetes nőgyógyászati kurzusokat. 1932-ben lett magántanár, majd rövidesen meghívták Debrecenbe professzornak.

G. Félix tanársegéd is klinikai tartózkodásom alatt lett magántanár. A professzor úr egyedül vele volt tegező viszonyban. Félix bácsi még abban az időben került a klinikára, mikor annak vezetője Tauer tanár úr volt, s ugyanennek a klinikának tagja volt már Tóth professzor is.

Felix bácsi volt a kis pavilon vezetője, ahol a rosszindulatú daganatos betegek feküdtek. Egyedül ő kezelhetett rádiummal. Őt Rádium tubusa volt a klinikának, ez nagy dolog volt, mert akkoriban még nagyon kevés rádium volt az országban. A prof. szobájában egy kis páncélszekrényben, ólomdobozban voltak a tubusok elzárva, ha nem voltak használatban. Ehhez a

szekrényhez kulcsa csak Félix bácsinak volt. Kellemes modorú, jóindulatú orvos volt. Ha valamelyik szanatóriumban operált, mindig azt vitte magával, aki a kis pavilonban volt beosztott gyakornok. Ez egy kis váratlan pénzt is jelentett néha. Hiába lett magántanár, csak Félix bácsi maradt ő továbbra is. Ez ellen nem is tiltakozott, sőt kitüntetésnek vette.

N. Gyurka fiatal tanársegéd (díjas gyakornok) volt, mikor a klinikára kerültem. Ő volt a műtők főnöke, a professzornak mindig ő műszerelt. Volt ugyan két műtősnő, de azok csak előkészítettek, sosem vettek részt a műtéteken. A tanársegédek közül vele kerültem legelőször baráti viszonyba. Magda édesanyjának közeli rokona volt, s rokona volt Rösler operaénekesnek is. Gyurkával gyakran mentünk operába. Jó kedélyű kolléga volt. Már akkor komolyan udvarolt egy fogorvosnőnek, s minden hónap elején heves vitája volt a portással, mert akkora telefonszámlája volt havonta, hogy majdnem ráment a gyakornoki fizetése. Pedig nem volt igaza, mert tényleg rengeteget telefonált, s bármikor akart az ember városi vonalat kapni, az egyik vonalon biztos a Gyurka beszélt.

B. János tanársegéd, a laboratórium főnöke. Később megmagyarosíttatta a nevét, ennek dacára a Sváb-bál rendezőségének tb. elnöke volt, nagy németbarát. Nagy meglepetést keltett a klinikán; mikor Kovács professzor elment Debrecenbe, őt nevezték ki adjunktusnak. Pedig rangsorban csak az ötödik volt. Tóth professzor betegsége, majd halála után ő lett a klinika megbízott vezetője. Előbb magántanár, majd a szegedi klinika igazgatója. De akkor én már jó pár éve nem voltam a klinikán.

Sz. Zoltán tanársegéd volt az egyik első főnökünk a szülőszobán. Szintén erdélyi származású, kissé zárkózott ember. Lefelé szigorú, felfelé alkalmazkodó, szolgálatkész. Csak azt tekintette jónak, ami a saját érdekét szolgálta. Emellett jól képzett orvos volt. Azután lett magántanár, mikor már eljöttem a klinikáról, majd röviddel később a Bábaképző Intézet igazgatója. Sok szakdolgozata jelent meg, s írt egy bába-könyvet is.

Még két erdélyi tanársegéd volt, S. Pál és V. Gábor. Az előbbivel többször dolgoztam egy osztályon, udvarias ember, jó főnök volt. Baráti viszonyba is kerültünk. Én már öreg gyakornoknak számítottam, mikor ő szülőszobás tanársegéd lett. S ha történetesen a szülőszobán inspekcióztam, nyugodtan alhatott, nemhogy éjjel, de nappal sem zavartam fölöslegesen. Akkor már sok mindent mertem magam is vállalni.

V. Gábor nagy protekciójú ember lehetett. Tbc-je dacára felvételt nyert szülészeti intézethez! Sőt Erdély

felszabadulása után hazament, s Kolozsváron ő lett a Bábaképző Intézet igazgatója. Az 1945-ös eseményeket már nem érte meg, időközben meghalt Tbc-ben.

B. György, a másik szülészobás főnök, róla már írtam. Most még csak annyit: mikor miniszter bácsikája kinevezte a Margit Kórház nőgyógyászati osztályára főorvosnak, ő lett Budapest legfiatalabb főorvosa. Érdekes, mikor elment a klinikáról, az érintkezési hangnem megváltozott, udvariasabb lett.

Legutoljára hagytam a mókamestert, a nagy mesélőt, F. Csongort. Ő két évet sebészeti klinikán, hármát pedig a Rókus Kórház sebészeti osztályán töltött el, onnan jött a klinikára. Apja a professzor úrnak volt medikus-társa. Csongornak tehát öt éves sebészeti múlt állt a háta mögött, gyorsan is lett tanársegéd. Különbösen is ő operált legszebben és leggyorsabban a klinikán. Kloroformmal csak neki szabadott altatni. Rendszeresen éterrel altattunk. A kloroformmal való altatás csak ritkán fordult elő. Nem emlékszem rá, hogyan kerültem vele ilyen nagy barátságba, de ha ő altatott professzori műtéteknél, mindig odahívott maga mellé, úgyhogy rövidesen én is megtanultam kloroformmal altatni. Nem tudom miért, de a professzornak gyengéje volt a kloroform. Harmadik klinikusi évemet kezdtem el, mikor operált egy beteget, s a műtéti táblára kloroform narkózis volt kiírva. A narkotizőr természetesen Csongor. Igen ám, de ő az utolsó pillanatban beteget jelentett. Azt gondolta, rendbe jön a műtét kezdetéig, de ez nem sikerült neki. Csongornak gyengéje volt a jó koszt és a nagy evés, most is a gyomrával volt baj. A professzor már mosakodott, mikor az adjunktus jelentette neki, hogy még nem kezdték el az altatást, mert Csongor rosszul lett. A professzor elgondolkozott - valahogy ragaszkodott a kloroformos narkózishoz - az adjunktus pedig ezt látva beajánlotta a fiatal kollégát (engem), aki szintén tud kloroformmal narkotizálni. A professzor újra csak gondolkozott, majd azt mondta, jó, hát próbáljuk meg. Tehát professzori műtétnél első ízben altattam, mégpedig kloroformmal. Műtét közben a professzor szemüvege felett állandóan rám pislogott. Talán azt nézte, nem lesz-e valami baj a narkózis körül. Nagyon kellemetlenül éreztem magam, viszont a beteg jól aludt. Mire az utolsó öltéseket tették a hasfalba, a beteg már ébredezett is. Ez szokatlan volt, mert kloroformos altatás után elég sokára szoktak a betegek ébredezni. A professzor, mikor kibújt a maszkjából, megtapintotta a beteg pulzusát - ezt máskor sohasem szokta csinálni - majd azt mondta, na nem nekem, hanem az adjunktusnak:

- „Ez a fiatal kolléga egész jól altatott, máskor is altathat a műtétemnél. Mi is a neve?” -

Az adjunktus ezt, mint egy jó adomát mondta el ebédelés közben, azután hozzátette:

- „Ma nagyot lépett előre, mától kezdve a professzor névről is ismeri magát!” -

Nem furcsa? Harmadik éve voltam a klinikán! A professzor különben is szórakozott ember volt. Déli 12 óráig mindenkinek Jó reggelt-tel köszönt vissza, s pontosan 12 óra után már jó napot-tal. Még éjjel is, ha nagy ritkán bejött. De nem hiszem, hogy hét év alatt bejött volna hétszer az intézetbe éjszaka.

A professzor még idősebb, négy-öt éves klinikai tagoknak sem tudta a nevét, pedig ő nevezett ki mindenkit, ő hosszabbította meg a klinikai tartózkodásunkat, s ő nevezte ki a tagokat díjas gyakornoknak vagy tanársegédnek év közben is. De azt hiszem, ebben az adjunktus besegített neki.

Ha csoportosan voltunk bárhol, sokszor kezdte azzal, hogy „kérem, legyen szíves”, s hirtelen ki kellett találni, hogy ki legyen szíves. De rendszerint az adjunktusnak mondta meg, hogy mit akar, s az továbbította a kívánságát.

Most, miután megírtam a klinikai felvételemet, nagyjából magát a klinikát, a beosztásokat, a kollégákat, talán elkezdhetem a saját történetemet is.

Tehát induláskor harmadnaponként inspekcióztam a szülőszobán. Első nap a volt tengerészcadét mellé kerültem. Ő pont reggel 8 órakor vette át az inspekciót. Jól emlékszem, négy vajúdó feküdt a szülőszobán. A két orvos - az inspekcióból ki- és belépő - a madám kísérete mellett ágytól-ágyhoz ment. A lelépő a kórlapból referálta a szülönőt: hány éves, hányadszor szül, milyenek voltak az előző szülései, mennyire haladt előre a szülése, milyenek a fájásai, mikor volt utoljára vizsgálva, na és hogy jók-e a magzati szívhangjai. Feri - az inspekcióba belépő - átvette a kórlapot, megtapogatta a szülönőt, meghallgatta a magzat szívhangjait, csak azután olvasta el a kórlapját. Jó, mehetünk tovább! - mondta, s a következő szülőágyhoz lépett. Ez a szertartás négyszer egymásután ismétlődött, mire Feri kijelentette, hogy a szülőszobán az inspekciót átvette, s minden rendben van.

- „Na öregem, most öt percre leülünk és nagyképű leszek! Azt tudod, hogy én katona voltam, itt is szeretem a katonás rendet, így aztán nem érhet meglepetés. Neked is azt tanácsolom, ne higgy senkinek, csak a saját szemednek, fülednek, na és a saját vizsgálatodnak. Mondhat neked akárki, akármit. Ez utóbbi természetesen akkor áll, ha már jól begyakoroltad magad. Most újra végigcsináljuk az inspekció átadását gyakorlásképpen, de most én adom, s te veszed át.” -

Azt hittem először, hogy viccel, de azután a hóna alá fogta a négy kórlapot, s nagy komolyan odaállt az első szülőágy mellé, s felolvasta a szülönő adatait és a szülés állását. Nekem külsőleg meg kellett a hasat tapintanom, majd meghallgatnom a magzat szívhangjait. Még a kezemet is ráigazította a külső fogásokra.

- „Tudod, ez a kis iskola, de csak rövid ideig tart, három hónapig!” -

Végigolvastuk a kórlapokat, végigvizsgáltatta velem külsőleg a négy szülönőt. Mire ezzel végeztünk, jött a felvételes madám, s hozott egy új szülönőt.

- „A kórlapokat most már ismered - mondta Feri - te veszed fel az új szülönőt, én majd csak hallgatlak, s ha valami megjegyezni való lesz, meg is fogom mondani.” -

De nem volt semmi megjegyezni valója. Azután ezt a szülönőt is megvizsgáltuk közösen külsőleg. Megmértük a medencéjét, meghallgattuk a szívhangokat. Aztán kijelentette, hogy a szülönőt belsőleg is meg fogjuk vizsgálni. Figyeljem meg őt, s majd mindent pontosan csináljak utána. Levetettük a köpenyünket, gumikötényt kötöttünk, beleléptünk a nagy gumikalucsnikba, azután elkezdtünk mosakodni.

- „A mosakodás 30 percig tart - oktatott Feri - folyóvízben, 10 percenként körömkefét kell váltani. Az első 10 perc után körömágytisztítás ollóval, a harmadik 10 perces mosakodást pedig szublimát oldatban végezzük.” -

A neomagnolos kézmosás csak jóval később jött divatba a klinikán, addig bírni kellett az erős szublimát oldatot.

Harminc percen át körömöt kefélni! Azt hittem, sohasem lesz vége. Mosakodás közben Feri szórakoztatott:

- „Van az intézetnek elég szappana és körömkeféje, nem kell a három keféhez ragaszkodni. Ha úgy gondolod jónak, akár hat kefét is elhasználhatsz. A mosakodással nem kell, de nem is szabad sietni. Vannak, akik gyorsan kefélik a kezüket, azt hiszik, a 30 percet így meg lehet rövidíteni. De szerintem a 30 perc mindenhogy 30 perc kell, hogy legyen.” -

Míg mosakodtunk, be nem állt a szája. Most már én is láttam, hogy ez tényleg kis iskola! Először Feri vizsgálta meg belsőleg a szülönőt, majd beírta a vizsgálatát és a vizsgálat idejét is a kórlapjába. Ezután vizsgáltam meg én. Feri ott állt az ágy oldalánál, s magyarázta, hol és mit tapintok, és amit tapintok, az tulajdonképpen mi. Másnap reggelig 7 új szülönőt vettünk fel, 8 szülést vezettünk le és 18 belső

vizsgálatot végeztünk. Kezdetnek nem is rossz! A mosakodás mindig az első mosakodásnál leírt módon történt, Feri nem engedett az időből egy percet sem! Egy nagy villanyóra volt a szülőszoba falán, mindig odapillantott, mikor elkezdtünk mosakodni.

A forgalom miatt ábrándozásra nem sok idő maradt, de az evésre sem. Nem mondom, hajnal felé nem bántam volna, ha az óra egy kicsit gyorsabban jár. Nem szoktam az éjjelezést.

A klinikán a szüléseket az orvosok vezették le a gátvédelemtől a magzat ellátásáig. Miután mi új fiúk is tanulók voltunk, erre az első három hónapra nem osztottak be a szülőszobára sem medikusokat, sem szigorlókat.

Mikor a klinikára kerültem, még vékony dróttal varrtuk a szülés alatt keletkezett gátsérüléseket és a gátmetszéseket is. Minden öltéshez külön tűbe előre be volt fűzve a drót. Az összes öltések drótját egy kis fél nyolcas alakú eszközzel összesodortuk, a végére ólomplombát tettünk, s a plomba előtti drótrészt levágtuk, hogy a drótok vége ne sértse az asszonyokat. Ez így sem volt kellemes viselet, s az asszonyok nehezen tűrték. A drótokat a nyolcadik napon szedtük ki a gátakból. A dróttal varrt gátak nem is gyógyultak valami szépen. Két éve voltam a klinikán, mikor próbaképpen bevezették, hogy a drót helyett a hasműtétéknél is használatos cat-gut fonállal varrjuk a gátakat is. Ez nagy könnyebbség volt az asszonyoknak, s a gátak is sokkal szebben gyógyultak. A dróttal varró tűtartók, a sodrók és a plombavágó ollók méltó helyükre, az intézet lomtárába kerültek.

Mindenesetre, mikor másnap reggel leváltottak bennünket, direkt fájt és égett a kezem a sok mosakodástól. De Feri azt mondta, mindent meg lehet szokni, még az ágyúdőrgést is. Ő csak tudta! Majd rövidesen megerősödik a bőr a kezemen, mondta.

Negyedik nap kerültem újra a szülőszobára. Most Janó lett a főnök. Ő is pontos, lelkiismeretes ember volt. Mindent együtt csináltunk, de ő már nem mondta, hogy a belső vizsgálatnál mit tapintok, vagy mit kell találnom, hanem kérdezett s esetleg javított vizsgálat közben.

Harmadik alkalommal Lacival, azaz Slici báróval tartottam inspekciót. Megkérdezte, hogy eddig kivel voltam beosztva. Mikor mondtam, hogy először Ferivel, a többi már nem érdekelte:

- „De uram! Akkor te már tanár vagy, mert Feri a professzor!”
-

Hát ami igaz, az igaz. A későbbiek folyamán beigazolódott, hogy Feri volt a legjobb tanítómester. Laci, ha megvizsgált egy szülönőt, beírta a leletét a kórtörténeti lapra, s azt mondta, olvassam el, s hasonlítsam össze az én vizsgálatomat a már leírttal. Azután kiment a folyosóra cigarettázni. Közben be-bejött, meghallgatott egy-egy szívhangot, megvizsgálta a szülönőket, de huzamosabb időre csak a szüléshez jött be, vagy ha fel kellett venni egy-egy új szülönőt. Azt mondta, a folyosón sétálva, s cigarettázva sokkal jobban tud foglalkozni a saját problémáival.

A négy- és a kétágyas szülőszobák között volt egy kis orvosi szoba két heverővel, egy kis asztallal s három-négy székkal. Ha időnk volt rá, itt lepihenhettünk éjjel. Innen indult el a délutáni vizit is a gyermekágyas osztályokra. Ha nem volt más dolguk, napközben is be-benézett ide egyik-másik szülőszobára beosztott kolléga. Vacsora után pedig direkt összejövétel volt itt! Az aznapi szülőszobás inspekciós végezte a dolgát, a többiek meg itt kaszinóztak. Megtárgyalták a napi eseményeket és feketéztek. A szülőszobának járt minden napra 1 liter feketekávé, ha esetleg valamelyik szülönőnek, főképp a szülés után egy kis folyékony szíverősítőre lenne szüksége a gyógyszerek mellé. De ez a folyadék csak fekete volt meg egy keveset édes, mert lehet, hogy megmutatták neki a szemeskávét, de csak mutatták, mert az íze az cikóriás Frank pótkávé ízű volt. De Ferinek, aki nagy kávé volt, mindegy volt, valódi vagy cikória, csak a színe legyen fekete. Addig nem nyugodott, míg a kannának a fenekét nem látta. Így aztán a szülönőknek s az inspekciósoknak nemigen volt mit inniuk éjfél felé. Előfordult - ritkán ugyan - hogy a szülönőnek egy kis kávé kívánsága volt, ilyenkor a szülőszobás madám felverte az inspekciós teakonyhás asszonyt, mert ilyen beosztás is volt, új kávéért. Kávénak lennie kellett a szülőszobán, hát volt is! Mert ez szabály volt, elő volt írva.

Mikor mind az öt szülőszobás kolléga mellett eltöltöttünk egy-egy isnpekciós napot - kb. két hét után - újra a Ferihez kerültem.

- Na lássuk, mit tanultál a többi fiúktól? Te fogsz vizsgálni először, lediktálod a leletet, aztán vizsgálok csak én, s összehasonlítjuk a leleteinket! -

Az egész nap így ment le, de éjjelig egy bíráló szó nem hangzott el tőle. Ezalatt vagy öt szülés is lezajlott, jó pár vizsgálatot is végeztünk, s vagy három gátat is megvarrtam, mire elcsendesedett a szülőszoba. A nagyobbik szülőszoba egyik sarkában egy nagy gázkandalló, s mellette egy bőrfotel állt. Feri leült ide, nézegette az újszülötteket, akiket a madám sorba rakott a gázkandalló márványlapjára. Azok szundikáltak vagy gögicséltek a kellemes melegben, s észrevehetően jól

éreztek magukat. Feri megnézte a csuklójukra kötött jelzéseket, s amelyik csecsemőnek leghosszabb volt a haja, abba egy kis szalagot kötött. Mindig volt a zsebében egy-két különféle színű szalagocska. A csecsemők karjára egyébként a szülőnő, tehát az anya neve volt írva, így abból nem derült ki, hogy a nagyhajú újszülött fiú-e vagy kislány. Így azután megtörtént, hogy a szalag kisfiú hajába került. Az éjjel született csecsemőket s anyjukat csak reggel szállították az osztályokra, hogy ne zavarják fel az ott alvó kismamákat. Onnan néha nevetve jött vissza a szállítást végző madám:

- „De doktor úr! Ma megint nem kislány hajába tetszett kötni a szalagot!” -

- „Nem érdekes, ma az volt a legszebb újszülött. Ha az fiú, s magának így nem tetszik, kösse át a másnit egy kislány hajába!” -

Ölében egy kis csecsemővel a fotelben ülve jegyezte meg, hogy meg van velem elégedve, s hogy akár fel is lehetne engem szabadítani!

Feri nagyon szerette a csecsemőket, kis gyermekeket, mégsem nősült meg. Ma sem tudnám megmondani, hogy miért.

Sajnos, időnként akadt egy-egy elhúzódó szülés, esetleg kisebb-nagyobb komplikáció. Ilyenkor hívni kellett a szülőszobás tanársegédet, majd egy esetleges műtéthez az összes, szülőszobára beosztott orvosokat. Egy 24 órás zűrös inspekció után nem a legkellemesebb dolog egy éjjel körüli felkeltés. De ez szabály volt. Ha fogóra került sor, azt nem az inspekciós végezte, hanem a szülőszobára beosztottak közül a soron következő. Így mindenkire egyformán került a sor. Az esetleges komplikációk közül az inspekciós vezette le a farfekvéses szüléseket, a lepényleválasztást, s a váratlanul előadódott fordítást, mert ez nem túrt halasztást.

Hát ilyenféleképpen zajlott az élet a szülőszobán. Észre sem vettük, már eltelt három hónap, a tanulóidőnk; s önálló beosztásban dolgoztunk tovább. Önállósításunkra - felszabadításunkra - nem emlékszem vissza kellemesen. Azon a héten B. György tanársegéd volt a szülőszobás főnök. December elseje volt. Hármunkat összehívott az orvosi szobába, s beszédet tartott nekünk. Hogy mindenre jól vigyázzunk, hibát ne csináljunk a szülések levezetése közben. Lázás gyermekágyas, asphixiás csecsemő ne legyen, mert végeredményben ő felel mindenért, s ő nem engedi meg azt, hogy a karrierjét mi tegyük tönkre! Minden hibát, mulasztást keményen meg fog torolni! Belelovallta magát, izgalomba jött, kiabált, majd kirohant az orvosi szobából és bevágta az ajtót. Egymásra néztünk:

- „Hát mi vagyunk mi? Orvosok vagy bűnöző jelöltek?” -

Zoli meg is jegyezte:

- „A tanársegéd úr eltévesztette a klinikát. Az elmeklinikán lenne a helye, de nem mint orvosnak, hanem mint osztályos betegnek!” -

Ideges, ingerlékeny ember volt. Mint szülőszobás tanársegéd soha, semmivel nem volt megelégedve. Pontos szabály ugyan nem volt, hogy mikor kell a szülőszobás orvosnak a tanársegédet hívni. Természetes hát, hogy ő a hívás idejével sohasem volt megelégedve. Vagy azért kiabált, mert szerinte korán vagy feleslegesen hívtuk, vagy azért, mert későn. De sohasem volt igaza, mesterségesen csinált okot a kiabálásra. Így azután az ember igyekezett minél ritkábban hívni őt, inkább többet vállaltunk. Szerencsémre, többször nem kerültem vele egy beosztásba. A műtőben meg egyenesen kibírhatatlan volt. A porta melletti fekete táblán - ahová este kiírták a másnapi műtéteket - mindenki először azt nézte, van-e kiírva B. tanársegédnek műtét és ki a beosztott személyzete. Mert az sajnálatra méltó társaság volt, legalábbis a műtét végéig. Még a műtőasztal mellé sem állt az asszisztenciája, már kiabált, szidta az altatóorvost, a műszerelőt, majd az asszisztenciát is. A műtős madam meg igyekezett a háta mögött tevékenykedni, mert ha meglátta, lehordta a sárga földre, az általa vélt rossz előkészítés miatt. Neki minden szike életlen, minden Kocher zárhatatlan volt. De nemcsak ideges ember, hanem szerencsétlen kezű operatőr is volt. De a műtét után:

- „Köszönöm uraim a kiváló asszisztenciát!” -

S úgy nézett körül, mint egy győztes hadvezér. Egy ízben hüvelyi méheltávolítás volt neki kiírva. Az egész kis daganatos méhet igazán könnyű lett volna kibuktatni, de ő inkább kiabált, lökdöste az asszisztensek kezét és szidta a műszerelő orvost. Szokás szerint semmi sem volt jó neki. Ugyanarra a varrófonalra egyszer azt mondta, hogy vékony, rögtön utána meg, hogy vastag, na és természetesen minden szike életlen volt.

Akinek nem volt más dolga, bement a műtőbe műtéteket nézni. De B. tanársegéd úr műtétjeit minden szabad úr végignézte. Ilyen cirkuszt nem lehetett elszalasztani.

- „Na végre, itt az áthajlási redő - kísérte szöveggel is a műtét menetét - rávágok és feltolom a hólyagot.” -

Rávágott, s a mellette ülő asszisztens odatorölt egy nyeles tamponnal, hogy jobban lehessen látni a műtéti területet. Azután néma csend lett, majd B. tanársegéd remegő hangja:

- „Valaki sürgősen jelentse a professzor úrnak, hogy megnyitottam a hólyagot!” -

Kellemetlen, de nem javíthatatlan helyzet. Műhiba! Mi csak a beteget sajnáltuk, a tanársegéd úron mulattunk. Hiába, legszebb öröm a káröröm. Jött vissza a küldönc:

- „A professzor úr nem óhajtja látni a dolgot, hívassa a tanársegéd úr az adjunktus urat. -

Nagy pofon volt! De Kovács adjunktus úr jött, látott és helyre tette a dolgokat. Leült B. tanársegéd helyére, először elvarrta a hólyagsérülést, aztán megcsinálta a műtétet. Az eset vége: a beteg 15-ik napra gyógyultan s panaszmentesen hagyta el a klinikát és semmiről nem tudott. Mi meg még fél év elmúltával is így ugrattuk egymást:

- „Mikor jelented a professzor úrnak, hogy megnyitottad a hólyagot?” -

Ez a műhiba annyit használt a gyakornoki karnak, hogy B. tanársegéd úr vagy 3-4 hónapig nem kiabált a szülészobásokkal.

Három hónap után önállóak lettünk. S dacára annak, hogy előadásokra, szigorlatokra, műtőbe éppúgy kellett mennünk, mint azelőtt, mégis volt egy nagy előnyünk: harmadnap helyett ötödnaponként inspekcióztunk, és egyedül. Végre ki tudtam aludni magam! A következő három, önálló szülészobás hónapom zökkenő nélkül zajlott le; illetve volt mégis egy szépséghibája. December végén - miután mi hárman voltunk a legfiatalabbak, a szentestén és a két karácsonyi ünnepen nekünk kellett tartani a szülészobás inspekciót. Nem vitatkoztunk, hogy ki, mikor. Az adjunktus úr azt mondta, egyezzünk meg egymás közt, s osszuk el a három napot. Hát sorsot húztunk. Én húztam a legrövidebb gyufát, így a szent estés napon én lettem az inspekciós. 25 éves voltam, és ez volt az első karácsony este, amit nem családi körben töltöttem el. De nem volt sok időm ezen gondolkozni, a szülők bőven elláttak munkával. Nekik nem volt munkaszüneti napjuk! Zoli váltott fel másnap 8 órakor, s ha a szentestét nem is, de a rákövetkező két ünnepnapot otthon, családi körben töltöttem el.

Csak 16 évvel később volt hasonló, de sokkal rosszabb karácsonyom, amit nem tudtam szeretteim körében eltölteni. De akkor háború volt, s én hadifogoly voltam.

Hat hónapi szülészobás beosztás után nőosztályra kerültem. Egy 11 ágyas kórterem és egy kis 3 ágyas szoba tartozott hozzám. A betegek főképp az ambulanciáról kerültek be. Ott nagy forgalom volt még akkoriban, napi 60 - 80 jelentkezővel. A vizsgáltak

közül az, akinek fekvő ápolásra vagy műtétre volt szüksége, felvételi jegyet kapott. Azzal jelentkezhetett a napos orvosnál, aki felvette őt az osztályra. Így azután egy-egy kórteremben vegyesen feküdtek idült, nőgyógyászati-gyulladásos betegek, vérző asszonyok és operálandó betegek. Minden beteg laboratóriumi vizsgálaton is átesett. Kórlapra vettük fel őket; az idült gyulladásosok megfelelő kezelést kaptak, a vérzőkről kaparás után szövettani vizsgálat készült, s ennek ismeretében született róluk döntés. A daganatos betegek bemutatásra kerültek a professzori viziten, s a professzor vizsgálata után döntött el, hogy kit hogyan operálnak. A friss operáltak 2-3 napig a kis szobában feküdtek. Itt szorosabb megfigyelés alatt voltak, s a műtét utáni első napokat csendben és nyugodtabban tölthették el, mint a nagy kórtermekben. A műtéti személyzetet elsősorban a nőosztályos és szülőszobás gyakornokok adták.

Itt, a nőosztályon egyfolytában 5 hónapot töltöttem el. Mire az ötödik hónap letelt, elérkeztünk a szabadságos hónapokhoz. Az első szabadságomat augusztus hónapban vettem ki, s ez az első olyan jól sikerült, hogy míg klinikai tag voltam, lehetőleg mindig augusztusban mentem szabadságra.

A klinika személyzetének egyik fele júliusban, másik fele augusztusban ment szabadságra. Ilyenkor megszorodott a munka, de minden épp úgy ment, mint máskor, csak a privát műtétek maradtak el, ha a professzor úr szabadságon volt.

Egyébként is megesezt, hogy 24 órás szülőszobás szolgálat után kiírták az embert műtéthez, s előfordult, hogy a műtőből csak 1 óra körül szabadultunk, tehát csak ebéd után mehettünk lefeküdni. S ha a mentők hoztak még egy sürgős esetet, hát 48 óra alatt nem sokat töltöttünk az ágyban.

De ha komolyan folyt is a munka, akadtak megmosolyognivaló esetek is. A szülőszobás inspekciós a szülőszobán tevékenykedett, az orvosi szobában pedig egy-két szolgálaton kívüli beosztott kaszinózott. Ugyanezt tették azok a szülők is, akiknek még nem voltak komoly fájásaik, s akik a szülőszoba előtti folyosón sétálgattak s beszélgettek. Mert a szülők sem egyforma. Volt, aki az első fájás jelentkezésekor elhagyta magát, s már csak feküdni akart; a másik meg semmi pénzért le nem feküdt volna az utolsó percéig. Így aztán az is megtörtént - ha nem is gyakran -, hogy az utolsó pillanatban húzkodtak be a madámok egy-egy szülőt a folyosóról, hogy ne ott, hanem a szülőszobán szüljön. Egy esetben egy hatodszor szülő asszony a WC-ben szülte meg csecsemőjét. A nagy kiabálásra kirohantak a bábák és a WC-kagylóból halászták ki az újszülöttet. Az ilyen csecsemővel még véletlenségből sem történt semmi baj. Pláne ez az asszony szült már a mezőn, sőt még otthon a padlásukon is, ahogy elmondta.

Nagy forgalom a szülőszobán, mind a hat ágy foglalt. Sandi barátunk az inspekciós, annyi a dolga, hogy egész nap nem kerül köpeny a vállára. Nagy meleg is volt, így gumikötény helyett vászonkötényt kötött maga elé, s abban ment intézni a dolgait egyik ágytól a másikig. A felvételes bába egy 100 kilónál súlyosabb, magas, erősen terhes asszonyt fektetett le az egyik ágyra. Mint később kiderült, Tóth XII. János - az Alföldről nemrég felhelyezett rendőr - tizedszer terhes felesége volt a szülőnő. Teljesen kitöltötte az egyébként sem keskeny szülőágyat, s magára húzta a takarót. Sandi megmosakodva, összekulcsolt kézzel lép az ágyához. (A madám máshol volt elfoglalva.)

- „Kedveském! Legyen szíves lökje le a takaróját - így Sándor - meg akarom vizsgálni.” -

Válasz:

- „Maga csak imádkozzék nyugodtan tovább, tizedszer szülök, tudom mi a dolgom!” -

- „De kedveském, ne vacakoljon, meg kell hogy vizsgáljam!” -

- „Mit akar maga? Hozzám még nem nyúlt férfi bába, de ezután se fog! Értette?” -

Sandi odaintette a szülőszobás madámot is, magyarázza meg ő az asszonynak a dolgokat. De hiába magyaráztak neki most már ketten, Tóth XII. Jánosné sehogyan sem akarta megérteni, hogy Sándor nem férfi bába, hanem orvos, s amit csinálni akar, az az ő érdekében történik. Mire talán megértette volna, mit is akarnak tőle, minden vizsgálat és segítség nélkül megszült a takaró alatt.

Az emberek szeretik utánozni egymást. Ha csend volt a szülőszobán - azaz egy szülőnő sem jajgatott - , ha új szülőnő érkezett, az is csendben maradt. Alkalmazkodott a többiekhez, s aránylag csendben tűrte a fájdalmakat. De ha csak egy kiabálós feküdt a szülőszobán, fogadni lehetett rá, hogy negyed-fél óra múlva hangos lesz az egész szoba. Akik eddig csendben tűrtek, azok is jajgatni-kiabálni kezdtek.

A szülőszoba ablakai ugyan a klinikák parkjára nyíltak, de azért át lehetett látni az Üllői út túlsó oldalára is, ahol szemben történetesen egy zenés kávéház volt. Ott esténként elég hangosan mulatoztak a franzstadti polgárok. Tikkasztó nyár, kb. esti 10 óra. Az egyik nagy ablakot félig kinyitottam, hogy jöjjön be a parkból egy kis friss levegő. De a friss levegővel együtt betódult a szülőszobába a mulató polgárok hangja is és pedig nem kis hangerővel. A cigány valami ropogós csárdást húzott, a polgárok pedig - biztos bő

gyantázás után - sok hangra énekeltek. A nagyobbik szobában mind a négy ágyon feküdt szülő, a türelmetlenebbik fajtából. Rövid szünetek voltak csak, hol az egyiket, hol a másikat fogták el a fájások, s azt bizony nem túrték kiabálás nélkül. Fájás-szünetben pedig - ha akarták, ha nem - hallgatniuk kellett a kávéházból kihallatszó dalálást. Egyszerre az egyik szülő hirtelen kilépett az ágyából, fel az ablakkeretre, kitérte az egész ablakot, s rázta az öklét a kávéház felé:

- „Ganéj férfiak, süllyednétek el! Mi itt kínlódunk miattatok, ti meg leisszátok magatokat!” -

Tovább nem jutott a monológban, mert én is, a madám is, egyszerre ugrottunk az ablakhoz, s szedtük le az asszonyt a keretből, dirigáltuk vissza az ágyába. Meg is kérdeztem tőle:

- „Talán a maga kedves férje is ott van a mulatozók között, várja a híradást, hogy fia született-e?” -

- „Ott ugyan nincs, de a férfiak mind egyformák! Biztos valamelyik kispesti kocsmában iszik, mivel mi kispestiek vagyunk!” -

Minden dologból le lehetett vonni a tanulságot. Akármilyen tikkasztó meleg is volt, ezután csak az ablakok felső, befelé billenthető részét nyitottuk ki. Még rágondolni is rossz, mi lett volna, ha egy szülő kiesik vagy kiugrik a közel emeletnyi magasságból.

Egyszer vasárnap került rám az inspekció. Ez nem különös, előfordult minden hónapban. A reggel nyolckor átvett két szülő harmonikusan megsült, rendbe tettük, sőt a madám már az osztályra is elszállította őket. Szép vasárnap ígérkezett, egyelőre semmi dolog. Újságot olvastam az orvosi szobában, mikor a főkapunál nagy tülköléssel megáll egy taxi, majd szaladgálás a felvételi előtt, s rohan hozzám a felvételes bába:

- „Jaj, nem találom a napos orvos urat, pedig hoztak egy szülőt, s már kitolásban van. Szíveskedjék azonnal jönni, már elő sem tudom készíteni.” -

Szülőszobára rendszeren csak beöntés és fürdetés után lehetett szülőt behozni. Aki előkészítés nélkül szült, azt a felvételi melletti szobában fektették le szülni. Persze futottam a madám után. Az egyik ágy szélén nyögött egy fiatalasszony teljes menyasszonyi díszben, hosszú fátyollal, mirtuszkoszorúval a fején. Nagy szekfűcsokra az ágy mellett hevert a földön. Két bába is próbálta a ruhájától megszabadítani, kevés sikerrel. Magas, hátulfűzős szorító volt rajt, s az asszony úgy kapálódzott, hogy még oldalra sem

tudták fordítani, hogy a fűző zsinórját kioldják. Már nyomta is kifelé a gyermeket. A madámoknak mégiscsak sikerült lehúzniuk a kismadrággát s az egyik harisnyáját, na meg a mirtuszkoszorús fátylát. Ámbár az is lehet, hogy az magától esett le a nagy igyekezetben, s már üvöltött is a kis újszülött. Közben bő magzatvíz öntözte a menyasszonyi csokrot. Az eset 12 óra körül történt. A professzor vasárnaponként épp csak benézett dél felé a klinikára, s aznap már indult volna hazafelé, mikor a lőtás-futás megkezdődött. Meg is kérdezte a portást, hogy mi a nagy nyüzsgés oka.

- „Professzor Úr kéremalásson, az Örökimádás templomból egyenest idehoztak egy menyasszonyt, már szül is a felvételiben.” -

- „Előrelátó asszony volt, hogy ilyen közeli templomot választott! Ugyan kérdezze már meg, legalább fia született-e?” -

A professzor úrnak ugyanis csak lányai voltak.

Mikor a szülés után a madámok nagy keservesen lehúzkodták a szülönőről a maradék ruhát, s elláttuk őt és a kisfiú újszülöttet is, kíváncsi voltam az előzményekre. A fiatal mama elmondta, hogy már reggel nem érezte jól magát, de mivel még közel két hét hiányzott az idejéből, nem tulajdonított neki fontosságot. De mikor aztán az édesanyja fűzőjébe bepréselték, határozott fájásai lettek. A fűző is szűk volt, s jó szorosan be is fűzték, így a görcsei csak erősödtek.

- „Tetszik tudni, nagy a rokonság, s nagy sokadalom is volt a templomban. Olyan hosszú volt az esküvő is, a beszéd is, közben kétszer majd elkiáltottam magam, olyan erős görcs kapott el. Hüledezett is a násznép, mikor a férjemmel csak szaladtunk ki a templomból, s meg sem vártuk a gratulációkat. De hát a templomban mégsem szülhetek!” -

Minden csoda három napig tart, ez még addig sem tartott.

A következő két elmondandó eset akkor történt, mikor már kb. negyedik éve voltam a klinikán. Nem mindennapi eset volt az, hogy a professzor este bejött a klinikára.

Az emeleti előcsarnokból nyíló extra-szülőszoba teljesen ki volt világítva, oda ment fel a professzor úr. Hamar híre ment, hogy egy cukorgyáros földbirtokos asszonylányát hozták be szülni, aki egy fényes címerű, de elszegényedett grófhhoz ment feleségül. A fiatal méltóságos asszony szülése sehogy sem haladt előre, úgyhogy másnap délelőtt császármetszésre került a sor. A műtéten én is résztvettem. Mikor a hónap végén a privát műtétek asszisztencia díját elosztották, 50 pengőt

kaptam. (A professzori műtétek után az altató orvos és a másodasszisztensek 20-20 pengőt szoktak kapni.) Hamarosan kiderült, mért kaptunk többet. A számlát kiegyenlíteni nem a grófi férj, hanem a földbirtokos nagypapa jött be a klinikára. Az adjunktus közölte vele a számla összegét. Extra szülőszoba, közel háromhetes klinikai tartózkodás, műtétes szülés. A gondos üzletember, úgy látszik, sokallotta az összeget. Úgy gondolta, itt is lehet alkudni, bement a professzor úrhoz. De annak dacára, hogy a grófné benn tartózkodása alatt majd minden nap találkozott a professzor úrral, rosszul ítélte meg a helyzetet. Hogy milyen beszélgetés folyhatott le közöttük, azt persze nem tudjuk, de az adjunktus sok mindent tudott, s ő mondta a következőket. A professzor állítólag közölte E. úrral, hogy ha sokallja kedves lánya érdekében tett fáradozásainkat, csak a klinikai tartózkodásáért járó díjat fizesse meg, mert az az államé; a műtéti díjról úgy ő, mint a klinika személyzete lemond. A nagyiparos úr leforrázva távozott, de két nap múlva a klinika címére a teljes összegegről hozott egy csekket a posta. Így került elosztásra a hónap végén a szokatlanul magas asszisztencia-díj.

A másik eset még érdekesebb. Ez a szülés is az extra szülőszobán zajlott le egyik éjjel. Sima szülés volt, a professzor úr vezette le. A szülőnő egy aktív miniszter lánya. Másnap reggel az előadást az adjunktus tartotta; a professzor úr csak később jött be, majd egyenesen felment a szülőnőt meglátogatni. Utána lejött a szobájába, de az orvosi kart csak akkor kérette, mikor az adjunktus is végzett az előadással. Az osztályvezetők a szokásos módon jelentették a tegnapi történeteket, de a prof. nem szólt hozzá semmihez, csak fel-alá járkált a szobájában, majd hirtelen odafordult az adjunktushoz, aki ugyancsak jelen volt az éjszakai szülésnél:

- „Nem tudom, a kegyelmes asszony bolond vagy engem néz annak. Azt kérdezte tőlem: „Mondja kedves Tóth, megmarad ez a szegény kis koraszülött?” Közben a karjában ringatta a három és fél kilós újszülöttet. Ha én ilyen súlyú újszülöttre azt mondom, hogy koraszülött, tényleg bolondnak nézhetnek!” -

Csendben hagytuk el a professzor úr szobáját, a nevetés csak az előcsarnokban tört ki.